

12. Мойсієнко І.І., Захарова М.Я. Фітоценотична приуроченість рідкісних видів заповідного урочища «Дюрупинський сосновий бір» (Херсонська обл., Україна) / Матеріали міжнародної конференції молодих вчених. Актуальні проблеми ботаніки та екології. – Херсон, 2016. – С. 89.
13. Уманець О.Ю. Еколого-ценотична характеристика флори піщаних масивів Лівобережжя Нижнього Дніпра та її генезис. – Автореф. дис. канд. біол. наук. – Київ, 1997. – 19 с.
14. Уманець, О.Ю. Обоснование природно-заповедного объекта на территории урочища «Кардашинское болото» / О.Ю. Уманець // Фальцфейнівські читання: зб. наук. праць. – Херсон, 2009. – С. 380-383.
15. Чинкина Т.Б. Ботанический заказник местного значения «Кардашинские болота» / Т.Б. Чинкина // Фальцфейнівські читання: зб. наук. праць. – Херсон, 2001. – С. 204-206.

Нижнеднепровские пески являются экологически нестабильными песчаными системами биогеоценоза. На этот уникальный песчаный массив сохранилась природная растительность. Объекты, что охраняются, занимают очень небольшую площадь. Поэтому существует потребность в разработке мероприятий по оптимизации и сохранению природно-заповедного фонда исследуемой территории.

Рекомендовано до друку кафедрою ботаніки Херсонського державного університету

УДК 582.32

ЗАГОРОДНЮК Н.В.

РІДКІСНІ МОХОПОДІБНІ У БРІОФЛОРИ МІСТА ХЕРСОНА (УКРАЇНА): ЕПІФІТНА ФРАКЦІЯ

Сучасні екосистеми різного рангу майже всі зазнали антропогенної трансформації. Цей вплив має різну спрямованість і інтенсивність, але в межах півдня України проявляється всюди. Найвищим проявом антропогенної трансформації довкілля є місто, яке є, по суті, комплексом еконіш антропогенного походження. З рослинами, які зростають у цих екоотопах, в першу чергу контактують мешканці міста. Це стосується і такого важливого компонента урбанофлори, як мохоподібні; ця складова міської флори називається урбанобріофлора. Мохоподібні, як вищі безсудинні рослини, становлять великий теоретичний і практичний інтерес, як компоненти антропогенних та антропогенно трансформованих екосистем, вони слугують індикаторами рівня забруднення атмосфери, визначають інтенсивність і напрямок антропогенних впливів на ценози, а також є об'єктами охорони.

Своєрідною складовою урбанобріофлор є епіфітні мохоподібні – вони оселяються на корі дерев. В основному такі мохи походять з місцевих природних листяних лісів різного складу, але в загальній структурі епіфітної урбанобріофлори визначаються суттєві відмінності від природних ценотичних бріофлор. Причиною розбіжностей є відмінність в субстратах зростання [7]. Наприклад, на території міста Херсон зелені насадження складаються не стільки з місцевих аборигенних видів, таких як *Salix alba*, *Populus alba*, *P. nigrum*, *Ulmua laevis*, скільки з посухо- і газостійких екзотів *Acer negundo*, *Tilia cordata*, *Aesculus hippocastanum*, *Populus bolleana*, *Robinia pseudoacacia*, *Gleditchia triacanthos*, та великої кількості плодкових дерев. Мохи в містах сильно потерпають від токсичної дії поллютантів, від зникнення мікроніш, придатних для їх існування. Відповідно, для антропогенних бріофлор характерна досить серйозна трансформація, порівняно з

природними: зниження участі урбанобобних видів, зменшення кількості їх локалітетів, зростання кількості урбанобільних видів та збільшення числа їх місцезростань, збагачення видового різноманіття за рахунок видів-мігрантів [7].

При цьому серед епіфітних міських мохів цілком реальними є епізодичні знахідки рідкісних видів різної категорії раритетності. В більшості своїй це «регіонально рідкісні» мохоподібні, що потребують охорони на місцевому рівні. В структурі епіфітної фракції бріофлори міста Херсон дану групу представляють *Orthotrichum patens* та *Syntrichia papillosa*.

Orthotrichum patens Bruch ex Brid. (Orthotrichaceae) – Ортоотрих відхилений. Типовий епіфіт роду Ортоотрих. Зростає на корі листяних дерев невеличкими жовто-зеленими дернинками до 1,5 см заввишки. За морфологічними ознаками подібний до *Orthotrichum pumilum*, від якого відрізняється значно вужчими гострокінцевими листками, вузькими 2-4-клітинними смугами на коробочці спорогона та відсутністю листорідних виводкових тілець [1-3, 6].

Місце збору: Херсон, зелені насадження Дніпровського району, на корі *Populus bolleana*, 01.10.2014.

Стенотопний неморальний епіфіт, поширення якого обмежене територією Європи. В межах Степової зони України вид є «регіонально рідкісним» [3].

Syntrichia papillosa (Wil.) Jur. (Pottiaceae) – Синтріхія папілозна. Дрібний малопомітний дернинний мох. Схильний оселятися в тріщинах на корі листяних дерев. Листочки обернено-яйцеподібні, з гострячком, зібрані на верхівці короткого стебла в чубковидну розетку. Розмножується виключно вегетативно, кулястими листородними виводковими тільцями, що утворюються на верхньому боці жилки [2, 3, 6].

Місце знаходження: Херсон, Парк Херсонська фортеця (колишній парк ім. Ленінського комсомолу), на корі *Robinia pseudoacacia*, 02.01.2006, зелені насадження Дніпровського району, на корі *Populus bolleana*, 01.10.2014, Парк Херсонська фортеця (колишній парк ім. Ленінського комсомолу), на корі *Ulmus carpinifolia*, 05.02.2015.

Неморальний мох з широким біполярним ареалом, що охоплює Європу, Кавказ, Монголію, Південну Африку, Америку, Фолклендські о-ви, Австралію, Тасманію, Нову Зеландію та о. Вогняна Земля. Вперше вид наведений для України у XIX ст. (західні області), з того часу спостерігається його активне поширення на схід та південь по вуличних насадженнях і парках. Для Мішанолісової та Степової зон України синтріхія папілозна є видом «регіонально рідкісним» [3].

Відзначимо, що аналіз гербарних зразків мохоподібних, місцезростанням яких є низка специфічних екоотопів в межах міста Херсон, та порівняння їх з результатами дослідження епіфітної бріофлори окремих регіонів міста [4, 5, 8, 9] показав, що на даний момент тут зростають 45 видів та 3 різновидів мохоподібних (1 печіночник та 44 бріїди). Таким чином, участь епіфітної раритетної складової в бріофлорі міста Херсон невелика – 4,4%. Однак сама по собі наявність рідкісних видів дозволяє зробити припущення, що подібні знахідки можливі і надалі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бачурина Г.Ф. Флора мохів Української РСР / Г.Ф. Бачурина, В.М. Мельничук. – К.: Наук. думка, 1989. – Вип. 3. – 176 с.
2. Бойко М.Ф. Мохоподібні степової зони України / М.Ф. Бойко. – Херсон: Айлант, 2009. – 264 с.
3. Бойко М.Ф. Червоний список мохоподібних України. Рідкісні та зникаючі види мохоподібних України / М.Ф. Бойко. – Херсон: Айлант, 2010. – 94 с.

1. Загороднюк Н.В. Бріофіти в ектопах урбанізованого середовища / Н.В. Загороднюк, Д. Березовська // Біологічні дослідження – 2015: Зб. наук. праць. – Житомир: ПП «Рута», 2015. – С. 263-265.
2. Загороднюк Н.В. Мохоподібні Дніпровського району міста Херсона / Н.В. Загороднюк, С. Седініна / Наука і методика. [зб. наук. і метод. праць / відп. ред. М. Ф. Бойко]. – Херсон: ХДУ, 2014. – С. 25-28.
3. Игнатов М.С. Флора мхов средней части европейской России. Том 1. *Sphagnaceae* – *Hedwigiaceae* / М.С. Игнатов, Е.А. Игнатова. – М.: КМК, 2003. – С. 1-608.
4. Мамчур З. Особливості епіфітних бріофітів в умовах урбоекосистеми /З. Мамчур, І. Більська // Вісник Львівського університету. Серія біологічна. – 2013. – Випуск 61. – С. 125–132.
5. Постнікова О.В. Матеріали до бріофлори парків міста Херсона /О.В. Постнікова, М.Ф. Бойко, Н.В. Загороднюк // метода: збірник наукових праць. – Херсон: Айлант, 2004. – С.3.
6. Чекист рослин і грибів Ботанічного саду Херсонського державного університету / відп. ред. М.Ф. Бойко. Херсонськ. держ. ун-т. – Херсон: Айлант, 2011. – 108 с.

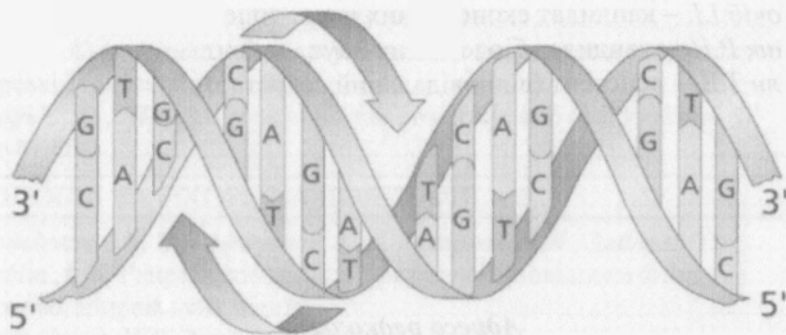
В статтє приведєны даннє о местонахожденнє на террнторнє города Херсона мхов *Orthotrichum patens* и *Syntrichia papillosa*. Даннє внды – прѣдставнтєлн эпнфнтнѣ фракцнє брнєфлоры, пронзростаюцнє на корє ннственнѣх пород в городскнх скверах и парках. Онн являюцнє компонентом рарнтетнѣ фракцнє брнєфлоры степнѣ зонн Украннн, в категорнє «рєрнонально рєдкнє».

Рекомендовано до друку кафедрою ботаніки Херсонського державного університету.

Міністерство освіти і науки України
Херсонський державний університет
Кафедра ботаніки

Наука і методика

**Збірка наукових і методичних праць студентів,
аспірантів та викладачів**

Херсон – 2017

ББК 746 58 (4 Укр – 4 Хес)

Н 34

*Рекомендовано до друку кафедрою ботаніки
(пр. № 11 від 03.04.2017 р.) та редакційною колегією збірки наукових і
методичних праць «Наука і методика» (пр. № 1 від 20.04.2017 р.)*

Н 34 Наука і методика. Збірка наукових і методичних праць /
Відп. ред. М.Ф. Бойко. – Херсон: Вид-во ІІІ Вишемир-
ський В. С., 2017. – 36 с.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Бойко М.Ф. – доктор біологічних наук, професор (відповідальний редактор)

Мойсієнко І.І. – доктор біологічних наук, професор

Бойко Л.М. – кандидат філологічних наук, доцент

Надточій І.І. – кандидат економічних наук, доцент

Мельник Р.П. – кандидат біологічних наук, доцент

Мунтян Т.В. – асистент (відповідальний секретар)

Адреса редколегії:

Україна, 73000, Херсон, вул. Університетська, 27, к. 714.

тел. (0552) 32-67-54; E-mail: chornbotjourn.@i.ua